

Novi Sad Archives
December 3, 2018

Dobar dan želim.

Prošlog četvrtka sam bio u Novom Sadu na otvaranju našeg novog Američkog Kutka – koji je izraz današnje svakodnevne saradnje između naših zemalja u Novom Sadu. Danas imamo priliku da to stavimo u kontekst više od 100 godina prijateljstva i partnerstva. Ova knjiga, (*Adventures in the Balkans, 1915*) - Avanture na Balkanu, 1915. je po prvi put prevedena na srpski jezik, i opisuje iskustvo jednog Amerikanca u Srbiji u potpuno vanrednim okolnostima. Ali „avanture“ doktora Dolda su na neki način i simbol za sve nas kakvi su bili naši odnosi, kakvi treba da budu naši odnosi i kakvi mogu biti u budućnosti. Zahvaljujem se Nebojši Kuzmanoviću i njegovom timu iz Arhiva Vojvodine za neverovatan rad koji vi sa svojim timom ulažete u čuvanje istorije Srbije.

Vodeći brigu o ovolikim tomovima knjiga, dokumenata i zapisa, od kojih su neki u izuzetno osetljivom stanju, vi čuvate kulturnu baštinu ove zemlje, i čuvate prelepe priče o Vojvodini i o Srbiji koje bi inače bile zaboravljene ili netačno upamćene. Čestitam vam na posvećenosti i predanom radu sa kojim istoriji udahnujete život.

Pre nekoliko meseci, Nebojša me je pitao da li bih želeo da napišem predgovor za sjajne memoare iz pera jednog američkog doktora, Daglasa Merivedera Dolda. Moram priznati da sam, pre nego što sam pročitao ovu knjigu, imao neko uopšteno znanje o Mihajlu Pupinu i njegovoj humanitarnoj organizaciji „Columbia Relief Expedition“. Međutim, zapravo sam znao vrlo malo detalja o tome.

Čitajući sećanja mladog doktora Dolda, a neću vam prepričavati da vam ne pokvarim uživanje kada sami budete čitali ovu knjigu – video sam veoma ličnu stranu ovih aktivnosti za pomoć narodu Srbije.

Doktora Dolda vidim kao deo jednog šireg mozaika Amerikanaca, iz svih sfera života, koji su se odazvali na poziv “Srbiji je potrebna vaša pomoć,” sa čuvenog postera vajarke Malvine Hofman iz tog ratnog vremena.

Zaista, veliki broj Amerikanaca srpskog porekla javio se u dobrovoljce da bi se borili rame uz rame sa svojim rođacima s ove strane okeana, sve do dalekog Solunskog fronta. Ali i drugi Amerikanci su pomagali na razne načine.

Amerikanka Mabel Grujić, udata za srpskog diplomatu Slavka Grujića, pomagala je prikupljajući američku finansijsku pomoć za Srbiju.

Ovi hrabri Amerikanci srpskog porekla ili Amerikanka udata za srpskog diplomatu, očit su bili vezani za ovu zemlju i imali su razlog što žele da joj pomognu. Ali priča o dr. Doldu svedoči o bezbroj drugih Amerikanaca koji su pritekli u pomoć Srbiji kada joj je bila potrebna, iako nisu imali na oko nikakve veze sa ovom zemljom.

Bili su to ljudi poput dr. Rosalie Morton, koja je nosila potrepštine na Solunski front i tamo radila u poljskim bolnicama. Bili su to ljudi poput dr. Ričarda Stronga, koji je aprila 1915-te predvodio mešovitu medicinsku misiju u organizaciji Rockefeller Fondacije i Američkog crvenog krsta, u cilju obuzda vanja epidemije tifusa.

Čak bivši predsednik Teddy Roosevelt je priložio deo novca od svoje Nobelove nagrade za pomoć srpskom narodu.

Mnoge ljude su nadahnule priče o hrabrosti i požrtvovanosti koje su čitali u novinama i izveštajima iz ratom zahvaćenog regiona. Ali još više njih je inspirisao jedan čovek, Mihajlo Pupin, koji je u to vreme bio počasni konzul Srbije i osnovao svoju humanitarnu organizaciju na Univerzitetu Kolumbija (takozvanu Columbia Relief Expedition).

Douglas Meriweather Dold bio je tek diplomirao na Koledžu za lekare i hirurge Kolumbijskog univerziteta kada se, zajedno sa svojim mlađim bratom Eliotom (tada još uvek studentom medicine), pridružio timu od pedesetak Amerikanaca na opasnom putu do Balkana kako bi pružili pomoć ranjenim vojnicima i civilima u nevolji.

Doldov idealizam i saosećanje bili su odraz osećanja koja su Srbiji privlačila obične ljude širom Sjedinjenih Država koje su u to vreme, 1915-te, još uvek bile vojno neutralne.

Čitajući *Avanture na Balkanu* shvatamo da je dr. Dold morao da napusti Srbiju zbog daljeg pogoršanja vida oštećenog u ratu, što je još jedan snažan primer zajedničkog žrtvovanja koje povezuje istoriju naših naroda i povezuje Amerikance i Srbe.

Sjedinjene Države i Srbija stajale su rame uz rame i nadjačale nadmoćnog neprijatelja u Prvom svetskom ratu, a zatim i u Drugom svetskom ratu. A takvi primeri požrtvovanja ponavljaju se tokom čitave naše zajedničke istorije. Nikada nećemo zaboraviti da su za vreme nacističke okupacije, srpski seljaci spasili 5 stotina američkih i drugih savezničkih pilota i članova posada oborenih iznad bivše Jugoslavije.

Rizikovali su svoje živote da bi zaštitili te strance sve do njihove evakuacije u akciji Vazdušni most, odnosno Operaciji Halijard 1944-te.

Stajali smo rame uz rame jer smo delili iste vrednosti. Borili se za iste principe. Nažalost, 1990-tih dok se Jugoslavija raspadala, Slobodan Milošević je uveo ovu zemlju u sukob sa ostatkom Jugoslavije i ostatkom zapadnog sveta i tada smo se po prvi put u našoj istoriji našli u drugačijoj ulozi – ulozi protivnika. Ta vremena su prošla. Ipak, sećanja na taj period ostaju kao jasan podsetnik svima nama da se odnos partnerstva mora stalno negovati.

Stajali smo rame uz rame u prošlosti a to moramo i danas, kako bismo Balkan učinili mirnim i stabilnim. To je ono što će Srbiji i njenim susedima omogućiti napredak a njenim građanima da uživaju u blagodatima slobodnog i otvorenog društva. To narod Srbije zaslužuje, i za to se borio Douglas Meriweather Dold.

Hvala vam i uživajte u čitanju ove knjige.

Kajl Randolph Skat